

Masum Olan-Kalan Küratörler Aranıyor!

Ekrem Kahraman

Bölüm I

O kuyucular bileceklerdir: bu yazının içeriğini ve başlığını saptayıp daha 4 ay öncesinden açıkladığımda; İstanbul Modern'deki 3 küratörlü (Ali Akay, Levent Çalıkoğlu, Haşim Nur Gürel) Fikret Mualla sergisi üzerinde serginin ilk küratörü Ferit Edgü'nün serginin son küratörlerinden Ali Akay'a yazılan bir mektubunun basına yansıtılmasıyla sergide yer alan resimlerden bazılarının sahte olabileceği yönündeki imalan ile eğer söz konusu resimlerin sahipleri koleksiyonerler izin verirlerse bu savlarını kanıtlayabileceği yönündeki iddiaları henüz gündeme taşınmamıştı. Küratörlük üzerine zaten bir süredir iyice yükselişe geçen itiraz tartışmaları, konuyla birebir ilgili sanat çevreleri dışına taşarak henüz bu boyuta ulaşmamış ve küratörlük kurumu ilk kez bu denli geniş kesimlerin "zülfıyar"ına el uzatmamış, eleştiri konusu olmamıştı. Yine aynı biçimde önümüzdeki sonbaharda yapılacak olan bir diğer önemli ve iki küratörlü sergi İstanbul Bienali'nin İngiliz küratörü Charles Esche ve eğitimini Amerika'da almış küratör Vasıf Kortun ile önümüzdeki süreçte - böyle davranmayı sürdürdükleri süreçte -

giderek daha da devre dışı bırakılacaklarını düşündüğüm ilk bienallerde yer alan küratör, sanatçı, sanat yazarı, sanat örgütü temsilcileri vb. den oluşan ilgili çevrelerin kapalı kapılar arkasındaki toplu rahatsızlıklar, kavgalar, tartışmalar, eleştirileri ile bienalin muhtemel geleceğiyle ilgili iflah olmaz beklentiler, hayaller, ümitler, endişeler, dedikodular da basına ve kamuoyuna henüz yansımamıştı.

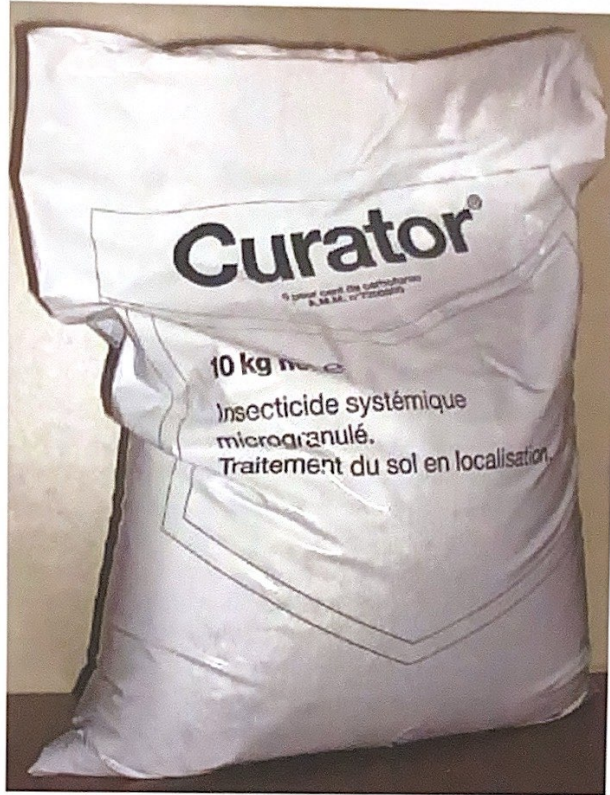
Yeni küratör: küresel yeni dünya düzeni projesinde bir kültür misyoneri

Küratörlük üzerine yoğunlaşmış gibi görünen eleştiri okları, aslında küratörlük kurumuna yönelikmiş gibi görünse de esas olarak küratörün edindiği yeni misyon (görev) ile doğal olarak buna uygun büründüğü yeni form ile ilgili. Sanatı ve kültürü dünyanın ekonomik, siyasi, toplumsal vb.

"Please Don't Touch!" a work by CeySanat 2005

olgularından, gelişmelerinden kopukmuş gibi algılayan bazı dar kafalılar "komplo teorileri" ve "paranoya" gibi görseller de aslında sanat ve kültürde uluslararası bir büyük siyasi proje doğrultusunda belli başlı kurumları, yetkileri ele geçirme-geçirtme yönünde kıyasıya bir ideolojik mücadele, bir büyük hesaplaşma yaşanıyor. Dahası, bu mücadele sadece sanat-kültürde de yaşanmıyor, bütün entelektüel alanlarda yaygın bir biçimde gerçekleşiyor. Kavramların, insanlık değerlerinin, aklın, düşüncenin bu denli fahişleştirildiği bir başka çağ olmadı. İnsan hakları, azınlık hakları, demokrasi, özgürlük, sol, modernizm, emperyalizm, terör, cumhuriyet vb. kavramları tarihin hiçbir döneminde bazı sözde aydınların elleriyle mazlumların aleyhine; zalimlerin, emperyalist işgalcilerin lehine böylesine pervasızca kullanılmadı. Tarihin hiçbir döneminde, bu kavramların arkasına sığınmış sözde savunucuları olmadı, bu kadar çok sayıda sahte, sözde sivil toplum kuruluşu (STK) kurulmadı. İnsanoğlunun en değerli varlıkları zeka ve duyarlık, hiçbir zaman bu kadar ayaklar altına alınmadı; inançsız, tutkusuz, ütopyasız bırakılıp yalancıya dönüştürülmeye çalışılmadı.

Bütün dünyada, büyük bir hesaplaşma, gittikçe yaygınlaşma trendine giren bir itiraz eylemi başlamış görünüyor. AB çıkmazı, Fransa ve Hollanda halklarının itirazlarıyla daha da derinleşeceği; diğer Avrupalıların da benzer yönde davranışlarıyla bir sona doğru ilerleyeceği benziyor. Son İran seçimlerinde İran halkının tercihi de kesin bir itirazı gösteriyor ve hedefi, bölgenin işgalcisi emperyalist ABD. Buna Türk halkının %84'ünün ABD'ye karşı olduğu ve ABD'li yetkililerin Türk hükümetinden "Türk halkının kendilerini sevrâlerinin sağlanması" yönündeki ricaları da eklendiğinde bölgedeki ve dünyadaki büyük siyasi hesaplaşma açıkça görülmektedir. Yine bir çoklarının sandıkları, iddia ettikleri gibi bu büyük insani hesaplaşma; bu

"Curator" a work by CeySanat 2005

küreselleşme projelerine adapte edilmiş küratörlük anlayışı ile süren tartışmalar sadece Türkiye'de de yaşanmıyor; görüldüğü gibi bütün dünyada yaklaşık aynı argümanlarla, aynı itirazlarla sürüyor. Yani iddia edildiği gibi sanki bütün dünya, ABD, AB ülkeleri "hikmete ermiş"ler de sadece bizler geç kalmışız gibi bir durum söz konusu değil.

Bugün Türkiye'de siyasi planda ulus devlet ile ABD, AB arasında Ortadoğu, Kuzey Irak, Kıbrıs vb. ekseninde süren ateşi yüksek bir siyasi çatışma sanat alanlarında da benzer gel-git'lerle aynen yaşanıp durmaktadır. Yer yer bir kör dövüşe dönüşen bu kargaşa ve ateşin, zaman zaman bıkkınlık veren bu kültürel, ideolojik kavganın tam ortasında simge bir kavram-kurum, bir eylem enstrümanı olarak yeni "küratör" duruyor.

olsaydı böylesi bir nimete niye karşı çıkılsın ki? Sanatçı bir kıymet bilmez, anlamsız bir özgürlük budalası mıdır ki? Hiç de değil. O bulunan paralar nerelerden geliyor, verenlerin niyetleri, hesapları vb. nedir diye düşünülmecek mi? Her şeyleri düşünen, merak eden, araştıran sanatçı bu kritik ilişki de bencil ve kör mü olacak; kimliğini, sorumluluğunu, ahlakını, ütopyasını, ülkesini unutacak bir dış proje misyonerliğine razı olmuş küratöre para ve ün için teslim mi olacaktır? Hayat ve sanat bu kadar basit, bencil, günübirlik, sistematik yaşanan donuk ve masum birer yapı mıdır? Sanatçılar salak bir "Oblomov" mu sanılıyor? O zaman yıllardır yetersiz bir biçimde olsa da aynı "kolaylıklar" sağlayan devlete, özel koleksiyonerlere, galerilere niçin itiraz edilmedi-edilmiyor da küratörlere neden ediliyor? Bu soruya bir cevap bulunması gerekmiyor mu? Hem bu yeni küratörler de -kullandıkları soru işaretli para kaynakları da- tıpkı söz konusu kurumlar gibi ancak çok sınırlı sayıdaki "sanatçı"yı "rahatlat"maktan öte ne yapabiliyorlar ki? Kaldı ki zaten devlet, müze, özel koleksiyoner, galeri vb. sanatçıyı ekonomik olarak rahatlatıyor olsalardı küratöre gerek kalmayacak mıydı? Yani sanatçıyı diğerleri "mesut edemedi" de bu yeni küratörler mi edecekler; küratör salt bu eksiklikleri gidermek için mi var?

Deniliyor ki "eğer direnerek, karşı çıkarak çağı değiştiremiyorsak, yaşanan buysa, biz de ötekine karşı ötekiliğimizi küreselleşmenin nimetleriyle dayatmaya niçin girişmeyelim?" Küresel kültürel-

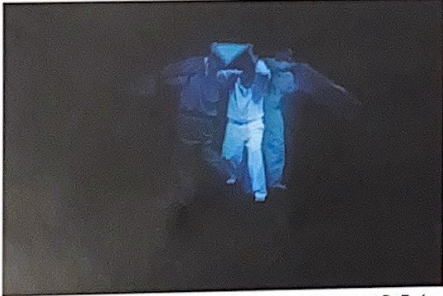
sanatsal bir dış saldırı projesine yine bu saldırının silahları ideolojiler, kavramlar, paralar, kurumlarla karşı çıkılabileceğini, "ötekiliğimizi ötekine dayata"bileceğimizi sanmak nasıl bir safdilliktir? Doğrusu fazla söze bile gerek yok.

Deniliyor ki; küratörler kendilerine ait sanatçı listeleri oluşturup her sergilerinde aynı isimlere yer veriyorlar, sadece onları sergiliyorlar, onlarla sergi hazırlıyorlar. Bu durum sanat ortamında yoğun bir cemaatleşmeye yol açıyor ve bazı sanatçılar ister istemez bu gruplaşmalar, kapalı alanlar içerisinde yer almaya zorlanırken bir çokları da haksız bir biçimde dışlanmakta, neredeyse alan dışına atılmaktadır.

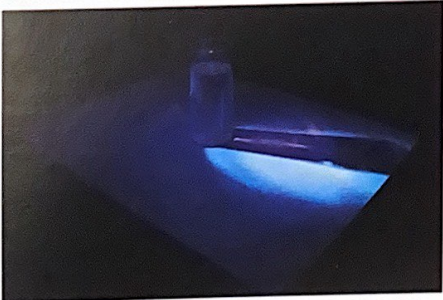
Doğrudur. Ne var ki, sanat ortamındaki gruplaşmalar (cemaatleşmeler) küratörlükle birlikte yeni ve ilk kez ortaya çıkmış olgular değiller ki. Daha önceleri de vardı ve olması da olağandır. Bu tıpkı, bir galerinin hangi sanatçılar ile sergi açması gerektiği konusundaki kişisel seçimiyle ilgili bir kültürel-ticari özgürlük alanı, bir kurumsal hak olarak algılanmalı; eleştirmek, karşı çıkmak yerine aksine savunulmalıdır da. Zaten yaratıcılığın temelinde de bu türden haklar ve özgür seçimler yok mudur? Modern sanatın tarihi de bir bakıma doğal sayılması gereken benzer gruplaşmaların (cemaatleşmelerin), düşünsel-sanatsal farklı oluşumların da tarihi değil midir? Farklı iddialar, keşfedişler, inanışlar, ifade edişler çevresinde oluşan yol ayrılıkları ve gruplaşmalara kim karşıabilir; kaldı ki karşımalı mıdır? "Yiğidin hakkı yiğide" sanatçı da, küratör de özgür olmalıdır. Sorun küratörün özgürlük alanında, sanatçı ve kavram seçimlerinde, kimliğinde değil; bu özgürlüğü ve kimliği kullanma niyetinde, ahlakında.

Çok açık: küratör, modern döneme ait, eski işlevi ve formuyla bir arşivci, sergi organizatörü, müze görevlisi; günümüzdeki güncel yeni anlamı ve formu ile ise hem sergi tasarımcısı, hem sanat-sanatçı oluşturucusu (!) hem de ne yazık ki artık esas olarak uluslar arası sanat ortamı denilen fakat aslında küresel yeni dünya düzeninin kültürel distribütörü-misyoneri olarak görevli pozisyonundaki bir enstrümanı özette. Pekala bu pozisyonu kabul etmeyip kendi bağımsız tutumunu oluşturan, bunda direnen; hatta dış dayatmalara karşı ahlaki, kültürel, ulusal vb. politik pozisyonlar kurmaya çalışan küratörler yok mu? Yeterli sayıda değilse de elbette hala böylesi masum gerçek küratörler de var. Ama ne yazık ki şimdilik egemen ve belirleyici olanlar, küresel örgütlenmelerin parçası haline gelmiş; yetki, makam, para vb. ile desteklenerek güçlendirilmiş küreselciler ve en azından benim burada söz konusu ettiklerim bu yeni küratörler. Küreselci olmayan; ulusal, bağımsız, yaratıcı ve egemen sisteme itiraz eğilimli devrimci gerçek küratörlerin tıpkı benzer sanatçılar gibi var olabilmeleri, ayakta kalabilmeleri, özgün ve yaratıcı bir kişilik geliştirmeleri neredeyse olanaksız hale getirilmeye çalışılıyor. ABD'ye, AB'ye, küreselleşmeye açıkça karşı çıkan-duran, ülkesini savunan sanatçılar "allame-i cihan" olsalar bu küratörlerin etkinliklerinde yer alamazlar, alsalar bile bu yönde sanat yapamazlar. Hodri meydan: tersini kanıtlayan varsa buyursun!

Abartısız aynen böyle: çünkü artık, söz konusu çevrelerin "periferi" diye adlandırdıkları ama benim ABD ve AB'nin yeni dünya düzeni küresel, kültürel saldırı projesi olarak altını çizdiğim ve bu "periferi"

S. Peter

S. Peter

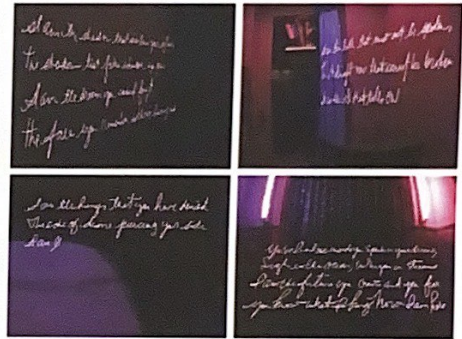
içerisinde yer alan Türkiye ve benzeri konumdaki ülkelerde kendilerine verilen bu rolü üslenmeyen, boyun eğmeyen, günümüzde bu güçlerce ele geçirilip yönetilen küresel kültürel-sanatsal arenada ne küratör ne de sanatçı olabilmeleri söz konusu bile değil. Bu yüzden artık kıyasıya bir mücadele ve hesaplaşma sürecine girilmiştir ve cepheler her gün biraz daha netleşmektedir. Artık bir bakıma zorla dayatılan bu ideolojik saflaşmada "iki arada bir derede" duranın hem kişisel hem kurumsal kimliğinde bulanıklıklar oluşmaktadır. İstanbul Bienali'nin ve bu türden etkinliklerin kurumlaşma süreçlerinin başlangıçlarında, bir küratör olarak görev verilmiş Beral Madra ile bir sanatçı olarak etkinliklere tercih edilip çağırılmış Bedri Baykam'ın durumları tipik örnekler. Artık bu iki önemli isim de bienalden özellikle uzak tutulmaya çalışılıyor ve onlar da haklı olarak bu haksız tutuma tepki gösteriyorlar. Fakat her ikisi de bütün görünür karşı çıkışlarına karşın bu cepheleşmede hala ortada bir yerlerde duruyorlar. Hem uluslar arası bu platformlarda yer almak istiyorlar hem de yine de Türkiye toprağı, değerleri üzerinde kalmak yanlıları. Hem itiraz ediyorlar, hem de bir şeyler yapmak istediklerinde yine de "çaresiz" oralara başvuruyorlar, yanlış tercihler yapan iktidarlar olarak gördükleri oralardan onay umuyorlar, yeterince anlaşılmadıklarını, kıymetlerinin bilinmediğine inanmaya çalışıyorlar. Bir gün bu haksızlığın giderileceğini, yapılan yanlıştan dönüleceğini düşünüyorlar.

Oysa buradan bir çıkış bulmanın, küratör, sanatçı, sanat yazarı vb. olarak kişilikli özgün bir platformda durarak ahlaki, kültürel, politik hak mücadelesini kazanmanın, sonuna kadar bağımsız ve masum kalmanın -hatta gerçek sanat yapmanın- yolu cesaret, risk ve gerektiğinde yalnız kalmayı, küratörseniz bu merkezlerin etkinliklerinden uzak tutulmayı, sanatçıysanız bunların denetimlerindeki büyük sergilerden, bienallerden, koleksiyonlardan, müzelerden dışlanmayı göze almayı zorunlu kılıyor. Entelektüel olmanın da, sanatçı olmanın da, insan olmanın da bu tertemiz, onurlu yoldan geçtiğini kafası karışık olmayan her aklı başında sanat tarafının, yüreğinde gerçek ve vatan duygusu olan her insanın görmesi gerekiyor artık. Çünkü şu an böylesine kritik bir dönemden geçiyoruz. Geçen sadece biz sanatçılar da değiliz aslında, siyasetiyle, ekonomisiyle, devletiyle, ütopyalarıyla Türkiye, Irak, Afganistan, Suriye vb. tüm dünya. Yani tüm dünya sanatının da, insanlığın geleceği de burada yatıyor.

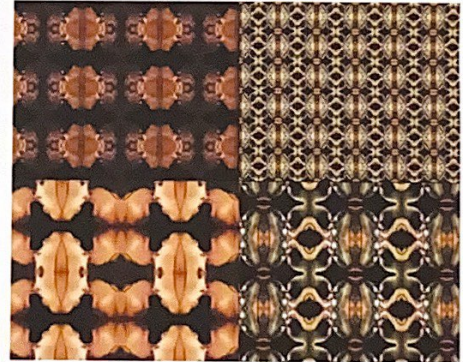
Öyle ya bu masum, insani, kültürel vb. doğal alanda neredeyse devletler arası siyasi projelere, anlaşmalara dönüşmüş; görüşme takvimleri, şart koşmalar, "aba altından sopa gösterme"ler vb. bunca tartışma-kapışma neden? Türkiye'ye, Orta Asya Türk cumhuriyetlerine, Ukrayna, Gürcistan, Özbekistan, Güney Kore, Balkan ülkelerine vb. Soros Vakıfları kanalıyla aktarılan para, belge, bilgi, bakış açısı, yasa tasarıları, kölelik ideolojisi, görevli vb. neyi amaçlamaktadır? Bu da açık: söz konusu ülkelerde siyasi iktidarların değiştirilmesine yönelik bir yeni dünya düzeni projesi ve bu kölelik projesi uğruna harcanan para, makam, iktidar vb. yüzünden. Altı özellikle çizilmeli: ikincisi birincisine bağlı ve temel soru hangi ideoloji, hangi politik niyet ve fiyatı ne kadar? Türkiye gibi muhatap ülkelerde belki bazıları için safdıl bir tutumla hala ikincisi önemli görülebilmektedir. Yani fiyatı

ne kadar ve bu ilişkiden elimize ne geçer? Öyle ya, yatıp kalkıp acaba nasıl sponsor bulup da her kimden, hangi kurumdan niyeti ne olursa olsun diye düşünmeden, tereddüt etmeden para alırım ümidiyle sabahlara kadar projeler hazırlayan AB, ABD ve Soros vakıfları kapılarında kuyruğa girenlerin bunca bol olduğu ve olağan bir "iş" hatta "hak" olarak algılandığı, bu türden ayırmazlıkların bazı okullarda öğrencilere, genç sanatçılara yol olarak sunulduğu bir alanda daha başka ne düşünülebilir ki?

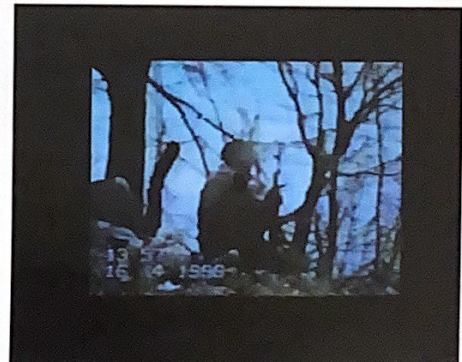
Bir küratör ki; gerçek sanatçılarla çalışacağı yerde daha öğrenci ya da yeni mezun olmuşlardan, özellikle de Diyarbakır, Urfa, Van vb. doğu kentlerimizden etnik kökenli gençlerimizi mürit

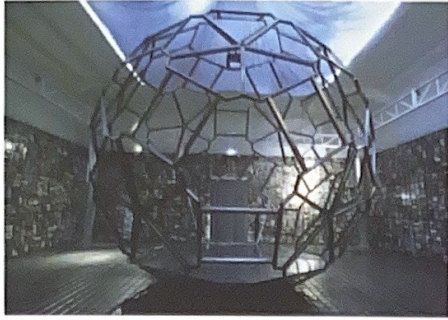
Kiki Seror

Kiki Seror

Sergei Bugaev, Afrika

Sergei Bugaev

S. Peter

seçer gibi seçip kendi iktidar hırsları, düşünsel zavalılıkları, parçası olmayı seçtikleri küresel programlar-niyetler yönünde zorlama güncel sanatçılar üretmeye çalışıyorsa, o küratörün yapmaya çalıştıkları, söyledikleri dikkatle incelenmeli, isminin önüne büyük bir soru işareti konulmalıdır. Bir küratör ki; küresellik adına sanatı, sanatçıyı bir dışsal gücün siyasi projeleri doğrultusunda ulusal, kültürel, siyasi, hukuki, ahlaki, insani vb. ayrılmaz bağlarından sorumsuzca koparıyor; buna karşı çıkıp direnenleri dışlayıp sanatçı bile saymıyor; onlara karşı bir cephe oluşturuyor; ulus kimliğini hor görüp ezmeye çalışırken onun ya da başka sanatçıların etnik, dini, mezhep, cinsiyet vb. farklılıklarını, kimliklerini özellikle ve ısrarla deşmeye zorluyorsa; düzenlemiş olduğu etkinliklere ancak bu koşullara boyun eğmişleri kabul ediyor ve bunun için kaynağı şaibeli paralar alıp kullanmaktan kaçınıyorsa artık masumiyetinden söz edilemez. Bir küratör ki; modernist sürece ait "evrensel" kavramını bilinçli olarak ve ısrarla "küresel"

kavramıyla değiştiriyor; artık dünyanın küreselleştiğini, sanatın ve kültürün de küreselleşmesi gerektiğini söyleyip ulusal olan ne varsa saldınp yıkmaya çalışıyor; artık tıkandı diye savunduğu modernizmin çöplüğünden topladıklarıyla Türkiye aydınlanması-modernleşmesini yozlaştırmaya yönelik metinlere-kavramlara dayalı sergiler düzenliyorsa masum değildir.

Bir küratör ki; kendi masum, doğal, kültürel, politik olarak itiraz eden iç enerjilerinin niyetiyle değil de dış empozelerle ABD, AB, Soros Vakıfları vb. kanalıyla açılmış yollardan yürüyerek, yetkiler kullanarak, sponsorluk niyetli paralar alarak projeler oluşturuyor; o güne kadar kendi düşünsel biyografisinde görülmediği halde sanki vahiy inmişçesine birdenbire siyasi kavramlara dayalı sergiler düzenlemeye başlamışsa; biliniz ki o küratör ya ne yaptığını bilmiyor ya da artık masum olmayan bir yola girmiş demektir.

Eğer bu küratör; ister siyasi, ister entelektüel görünme adına, isterse başka bir niyetle olsun kavram olarak sergi ya da etkinlik projesine kimlik, aidiyet, sınırlar, devlet, öteki, küresel vb. gibi adlar, içerikler, kavramlar seçmeye başlamışsa artık bilerek ya da bilmeyerek uluslararası küresel bir gücün parçası olmuş demektir ve artık kesinlikle masum değildir.

Bu noktada yanlış anlaşılma istemem. Söylemek istediğim: bahsetmiş olduğum masumiyet kavramının bazılarının sandıkları gibi sanatın-sanatçının ya da küratörün parayla ilişkisi olup olmamasıyla ilgisi yok. Elbette sanatçı da, küratör de emeklerinin karşılığını tartışmasız alacaklar, sanat yapının da para olarak bir fiyatı elbette olacak. Sözünü etmeye çalıştığım şey, söz konusu paranın arkasındaki sanat ve emek dışı niyetle, ilişkiyle ilgilidir. Hatta bu noktada söz konusu sanat dışı niyetin-projenin farkında olmadan burada yer alan saf, "iyi niyetli" sanatçılar-küratörler bile kanımca henüz masumdurlar. Ne var ki, bu niyeti bile para, ün, iktidar vb. için tezgahlanan örgütlü dünya hegemonyası oyununa alet olanın masumiyetinden bahsedilemez. (Bir önceki yazımda sözünü etmiş olduğum Jackson Pollock'un trajedisini hatırlayalım.) Çünkü artık bu noktada bir düşünce oluşturma ya da sanatsal yaratmadan çok örgütlü bir aydın ihaneti söz konusudur (ABD de olsa vatana ihanetten yargılanır.) ve küratörlük olgusunda tartışılacak, karşı çıkılacak olan asıl nokta da burada durmaktadır.

Fakat bunlardan önce, İstanbul Modern'deki Fikret Mualla sergisi üzerinde kopan tartışmalara katılalım. Çünkü -eski tipte bir küratörlük alanına aitmiş gibi görünse de- buradaki tartışma konusu da esas olarak bir küratörlük sorunu olarak öne çıkıyor ve bu yüzden de muhatap alanımızda duruyor. Yani söz konusu sergi, tartışıyor olduğumuz yeni küratörlük anlayışının itiraz edilmesi gereken bir başka cephesini gözler önüne seriyor.

Fikret Mualla sergisi: bir küratörlük kazası!

Eğer bir küratör ya da sanat kurumu, hangi iyi niyeti taşıyor olursa olsun Fikret Mualla sergisinde olduğu gibi sahip ve sorumlu olduğu yapıtların sahteliğini saptayabilecek olanaklara sahip olmadığı halde -yani kendi söyledikleri gibi- uzmanı olmadıkları, sürekli olarak tartışma konusu edilmiş şaibeli bir alanda oldu bittilere yol açmışlarsa; üstelik sergide müze sahibi ailenin çok sayıda Fikret Mualla'ları varsa

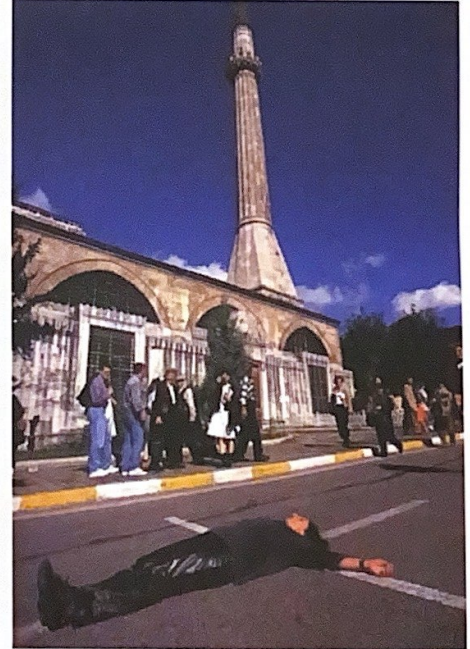
ve ima edildiği gibi gerçekten de sahte resimler bulunuyorsa artık burada eksikliklerden, hatalardan, olanaksızlıklardan çok masumiyetsizlikten söz edilmelidir. Çünkü açıktır ki; sorumlu olunan alanlardaki olası günahlardan bir tek ve öncelikle söz sahibi yetkililer (burada küratörler) sorumludurlar. Bir tıp doktorunun sorumluluğu altındaki hastanın yanlış teşhis ve tedavisinden, ihmalkarlık sonucu ölümünden o doktor ve bağlı bulunduğu hastane sorumlu olmayacak da kim olacak? Bir an için bu olanların bir devlet müzesi ya da küratörlü devlet sergisinde gerçekleştiği düşünülse, söz konusu sergi küratörleri de dahil aynı çevrelerin nasıl da yaygara koparacaklarını, konuyu küresel ideolojileri ve bağlantıları nedeniyle nasıl da "devletin köhnemişiği" üzerine çekeceklerini görmek hiç de zor olmasa gerek. Bu iki yüzlü tutum, çifte standart değil de nedir?

Fikret Mualla sergisi üzerine, -bir bakıma "diskalifiye" edilen- ilk küratörü Ferit Edgü'nün başlattığı açık mektuplu itiraz tartışması ve sonradan atanan egemen sistemin kabul görmüş gözde küratörlerinden Ali Akay'ın cevapları da gösterdi ki küratör aslında sanatçıdan, sanat yapının kendisinden, bilimsel tarihten, kültürden, gerçeklikten, sanattan değil; kendisine ona yüklenmesi sipariş edilen ve bu yönde oluşturulmaya çalışılan sözde yorumdan, sahte-sanal değerlerden sorumludur artık.

Akay, Edgü'nün mektubu üzerine yaptığı açıklamada diyor ki, "resimlerin orijinalliği sahteliği benim uzmanlık alanım değil (...) ayrıca ben işin ticari yanıyla ilgilenmiyorum." Oysa hatırlayalım: modern döneme ait eski tipteki küratör bir müze nesnesi-yapıtın orijinalliğini, sahiciliğini yani bir bakıma biricikliğini birinci dereceden önemsemekteydi. Çünkü görevi ve varlığı tam da bunun üzerine kuruluydu. Akay'ın savunmalarının aksine bunun için uzman olmasına da gerek yoktu. Çünkü müzede ya da müze dışında bir uzmana başvurarak gerçeği bilincinde, ahlakında ve sorumluluk alanında tutmayı temel ilke edinmişti. Çünkü gerçeğin ve gerçek yapının sadık bir "bekçi"siydi. Çünkü küratör adını biraz da bu, bulup saptayan, koruyan, yerine oturtan işlevinden dolayı edinmişti ve maaşını da bu yüzden almaktaydı. Hatta bu yazıda olduğu gibi bu yetkiliyi sürekli olarak eleştiri ve tartışma konusu yapmamızın nedeni de buydu. Müzenin yönetim kurulu başkanı ve sergideki resimlerin önemli bir bölümünün koleksiyoner olarak "mal sahibi" görünen aileden Oya Eczacıbaşı ise 12 haziran 2005 tarihli Milliyet gazetesindeki röportajında, tıpkı Akay gibi "müzenin işi ticaret değil" diyordu. Eczacıbaşı ayrıca tartışma yaratan Fikret Mualla sergisindeki resimlerin "sahte olmadığını ispatlamak bizim sorumluluğumuz da değil" yönündeki açıklamasıyla da tuhaf bir savunma geliştiriyor konuyu bir başka boyuta taşıyor. Sıradan bir koleksiyonerin bile sahip olduğu yapının sahte olabileceği yönündeki imayı ciddiye alması gerektiği bir yana; bu sorumluluğu aslında bir başka kurum taşıyormuş da sanki görevini o yerine getirmemiş gibi başkalarını ima eder yönde davranıyor olması anlaşılır gibi değil. Aynı görüşü ve savunuyu küratörler de tekrarlıyorlar. Yani el birliğiyle oluşturulan ve halen çözülmemiş olarak yerinde durmakla kalmayıp böyle davranarak daha da katmerleştirilen saibeli bırakılmış bir gerçeklikle karşı karşıyayız ne yazık ki. Yani Fikret Mualla sergisi: bir küratörlük kazası

Rosa Martinez

Lothy Rosenfeld, Performans-Istanbul, 1997, Küratör Rosa Martinez

olarak kamuoyunun tam önünde duruyor fakat ne müdahale eden, rapor tutan; ihmalkarlığı, sahte olanı bulmaya girişen; ne de dağılmış parçaları toplamaya, başta kendileri olmak üzere sergide yer alan resimlerin sahipleri koleksiyonerleri aydınlatmaya yeltenen var. Zaten Türkiye'de sorunu yaratanların, o sorunu çözmeye inisiyatifini gösterebilme basireti ve böylesi kişilikler-kurumlar-makamlar ne yazık ki, ne "köhnemiş devlet" kurumlarında ne de onları şiddetle eleştiren "batı" endeksli küreselci

küratörler, yetkililer, aydınlar arasında o kadar az ki, ne denilebilir ki?

O zaman sergilenen, kataloglanan Mualla resimleri arasında iddia edildiği gibi gerçekten de sahteleri var ise (sahteyse hiçbir değeri bulunmazken asıl-orijinal olduğu müze gibi bir kurum kanalıyla tescillenmiş olduğunda 50-60 milyar değere ulaşan resimler söz konusu) müze ve küratörler ticaretle uğraşmamışlar mı olurlar gerçekten de? Buna bir de söz konusu tartışmalı sergide önemli sayıda Eczacıbaşı ailesi koleksiyonu Mualla resmi yer aldığı olgusu da eklenecek olursa durum aile, müze ve küratörler açısından daha da vahimleşmekte değil midir? Kaldı ki bazı Mualla resimlerinin sahte olabileceği iddiası ilk kez bu sergiyle de ortaya çıkmış değil ki. Konuyla ilgili uzaktan yakından ilgili herkes de biliyor ki neredeyse bir 10 yıldır nerede bir Mualla sergisi açılmışsa, -hatta katıldığı herhangi bir karma sergide bile- benzeri iddialar her defasında ileri sürülmemiş miydi? O zaman daha ciddi bir

Andishe

Spencer Tunick

biçimde sormak gerekmiyor mu: eğer sahte olmadığını belirlemek sizin de işiniz değilse bu kataloglu, 3 küratör şahitli ve belgeli sergideki bu resimlerin sahteleri gerçekten de varsa; bunların artık aklanmış oluşunun sorumluluğunu kimler taşıyacaktır? Ya müzenin onca maaşlar ödenerek payelendirilip nemalandırılan Avrupalı baş küratörü Rosa Martinez niye susmaktadır? Bu durumda şöyle mi demeliyiz: müzenin de, Avrupalı baş küratörünün de, bizden küratörlerinin de uzmanlık alanları olmadığından ve zaten ticaretle de (!) uğraşmadıklarından hoş görülmelerine (mi)?

Oya Eczacıbaşı açıklamasında sergiyi oluştururken "bu sergide gördüğümüz bir F. Mualla'yı üç-beş ay sonra bir müzayede salonunda görmemeyi arzu ettik"lerini söylüyor. Acaba sayın Eczacıbaşı bunu nasıl sağlamıştır, sağlayacaktır? Acaba sergide yer alan koleksiyon sahipleriyle bağlayıcı bir sözleşme imzaladılar da bizler mi bilmiyoruz? Ya o 3-5 ay içerisinde müzayede dışı bir ticari alış veriş gerçekleşirse ne olacak, buna birileri "dur" mu diyecek, diyebilecek mi? Farz edelim ki gerçekten de sergideki resimlerin bir müzayedeye çıkmaması "üç-beş ay" hukuki bir garanti altına alındı ya üç-beş yıl sonrası? Uzun vadeli bir yatırım alanı olarak kabul edilen sanat ticaretinde bütün bu olanlar ticaret dışı mı sayılacaktır? Ya sanat yapının ve gösterildiği serginin sınırlı bir zaman sürecinden çok aynı zamanda tarihe ait bir kültür ürünü-malı-etkinliği olduğu hatırlanırsa o zaman sahte olanın -yani bir bakıma bu sahte kültür nesnelerinin - sorumluluğunu kim üslenecek ve ne yapılacaktır? Görüleceği üzere küratör salt bir sergi faaliyeti oluşturmaktan da öte kendisi ısrarla "işin ticaret yanıyla ilgilenmiyorum, ticaretin kişisel yararlarından uzak duruyorum" savında bulursa da aslında iradesi dışında ticaretin tam ortasında yer almakta dahası tarihsel gelecek ve toplumsal dönüşüm adına kültürel bir sorumluluk taşıması gereken bir alanda durmaktadır. Fakat ne yazık ki Fikret Mualla sergisi küratörleri nerede, ne niyetle ve sorumlulukla durduklarının pek de farkında görünmemektedirler.

Kaldı ki kişisel olarak küratörlerin ticaretle uğraşmalarının bir sorun ya da ayıp bir şey olmadığı kanısındayım. Sorun ya da ayıp sayılması gereken şey dürüst olmayan bir ticaret. Sorun bankacı olmakta değil, soyguncu ya da hortumcu olmakta.

Kendi iradeleri ile küratörlü sergilerde yer alanlar başta olmak üzere tıpkı bağımsız sanatçının da tümüyle sipariş "mal üretimine" ve salt paraya endekslediği andan itibaren hem tarihsel, insani ve toplumsal işlevinden, hem de içerik ve formundan uzaklaşıp başka bir kimliğe büründüğü gibi yeni küratörün de aynı yabancılaşmaya düştüğünün; dahası bu bilinçli yabancılaşma projesinin -sanatın, sanatçının ölümünün- asıl failinin de o olduğunun altı çizilmelidir. Zaten konunun bizleri ilgilendiren asıl yanı da budur. İddia edildiği gibi gerçekten de küratör, tıpkı eleştirmen gibi oluşturulmuş sanat gerçekliğinden referansla önümüze düşünsel, kültürel, toplumsal, ahlaki vb. dönüştürmeler-kurgular-okumalarla yeni gerçeklikler mi getirecek yoksa şüphe dolu şaibeli sanallıklar mı?

(Gelecek sayıdaki yazımda konuya küratörün yeni kimliği ile tarihsel, kültürel, siyasal vb. sorumlulukları ya da ihaneti üzerine devam edeceğim. Yani masum ve gerçek bir küratörün ne, nasıl olduğu, olması gerektiği üzerine yazacağım.) ■